ABONY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV - 2017

Abony Város
Önkormányzata

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS 5

2. ABONY BEMUTATÁSA 7

3. ÖRÖKSÉGÜNK 11

Országos védettségű épített értékeink

Helyi védettségű építészeti értékeink

Védett táji és természeti értékeink

4. MEGHATÁROZÓ KARAKTERŰ TERÜLETEK 29

Történeti településközpont

Főutak széles telkei

5. ÚTMUTATÓ A VÁROSKÉP ALAKÍTÁSÁHOZ 33

Általános javaslatok

Történeti településközpont

Főutak széles telkei

Helyi védelemben részesülő terület

6. ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK 45

Tornácok, fedett-nyitott terek

Ajtók, ablakok

Színezés

Homlokzatképzés

Gépkocsi tárolók, gépkocsi beállók

Kerítések, kapuk

7. VÁROSI RÉSZLETEK 55

Kertek

Utcák, közterületek

8. AJÁNLÁSOK 67

Példaértékű házak

Sajátos építményfajták

BEVEZETÉS

Az építészetet szokás megfagyott zeneként emlegetni. És valóban nagyon sok hasonlóságot találhatunk egy zenemű és az építészet között. Az épületeken megjelenő, tagolások, tagozatok, nyílások, egy-egy utca egymás utáni épületei mind-mind ritmust testesítenek meg, csak nem a fülnek, hanem a szemnek.

Az építészet sokszínűségét tanúsítja a változatos utcák, terek, épületek sokasága, mint egy zenekarban a sokféle hangszer: vonósok, fúvósok, ütős hangszerek. Ugyanakkor, ha ezek egymásra tekintet nélkül szólalnak meg, lehet külön-külön még szép dallam is, amit játszanak, az összhang mégis hamis. Ugyanígy a házak is eltérhetnek egymástól, más-más formával és rendeltetéssel, de ha nincsenek tekintettel egymásra, zavaros, élhetetlen környezetet alakítanak ki.

Egy épület, amint készülni kezd, elválaszthatatlan kapcsolatba kerül környezetével, szomszédaival, településével. Valódi gyümölcse pedig csak annak a kapcsolatnak van, ahol a felek egymást megismerik, tisztelik és végül békében élnek, harmóniára törekednek – az emberi kapcsolatoktól a zenén át egészen épített környezetig..

A kézikönyv segítség kíván lenni: a település és karakteres részei bemutatásával, értékei megismertetésével és az útmutató résszel tárja fel a kialakult környezet adottságait. Bevezeti az olvasót az építészeti értékek tárházába, hogy olyan házat tudjon építeni, ami valódi büszkeséggel töltheti el, és a település képéhez illeszkedik, azt ízléssel viszi tovább. Az ajánlások nem tekinthetők kötelező jellegűnek, a céljuk pedig nem a tervezési szabadság megkurtítása, uniformizálása, hanem a valós értékek megismertetése, a sokféle izgalmas lehetőség feltárása. Az unalomig másolt, giccses, sokszor import klónok helyett a település karakteréhez illeszkedő választási lehetőségek bemutatása, a nem diktált, hanem valódi sokszínűség megismertetése.

A kézikönyv nem egy merev, lezárt egész, hanem nyílt, folyamatos hozzászólást és változtatást, a fejlődés bemutatását lehetővé tevő kezdeményezésként kíván működni, ahogy egy-egy település története sem befejezett, hanem folyamatosan továbbíródik. Ezért, ha újabb szép ház születik, az bekerülhet, sőt be is kell, hogy kerüljön a kézikönyvbe, hogy ezáltal büszke lehessen rá építtetője, tervezője, kivitelezője és a település egyaránt.

ABONY BEMUTATÁSA

Abony az Alföldön, a fővárostól jó órányi autóútra, Pest megye dél-keleti zugában, Cegléd és Szolnok között helyezkedik el. Közel 13 ezer hektáros területével az Alföldön belül a Gerje-Perje síkságon terül el, szántóföldjei minőségével országos átlag fölötti, természeti értékeiben és táji környezetében is egyaránt gazdag. A XVIII. század során a település egy ideig mezővárosi, 1993-ban pedig legújabb kori városi rangot kapott. Országos védettségű épített és természeti örökséggel, helyi jelentőségű épített, táji- és természeti értékekkel egyaránt rendelkezik.

A város lakóinak száma ismét a 15000 főt közelíti, a 2007 utáni markáns csökkenés után az utóbbi pár évben növekedésbe fordult. A település tiszta, rendezett, gondozott, az infrastruktúra teljes. A bölcsődei ellátás, az óvodai nevelés, iskolai, középiskolai és

zeneiskolai oktatás, az egészségügyi alap- és szakellátás helyi, korszerű intézményekben működik. A közelmúltban átadott új Kultúra háza komplex művelődési és szórakozási kínálata mellett a sportélet is színes és eredményes.

A város jelentős természeti és gazdasági potenciállal rendelkezik a Pilis-Alpári homokhát északi, a Jászság déli és az Alsó-Tisza-völgy nyugati peremének találkozásánál. Határában a kunhalmok jellegzetes kiemelkedései mellett időszakos vízfolyások szabdalják a szántók, legelők és erdők mozaikját, időszakos vízállások, szikes- és mesterséges tavak kínálják magukat a vízparti élmények, horgászat kedvelőinek. A külterület dél-nyugati részén elterülő madárvédelmi övezetben, – vadászóhelyként – a természeteshez közeli állapotban fenntartott legelők közti Kaszáló erdőben" Közép-Európa legnagyobb kék vércse telepe található. A tájat – az egykori ártéri holtágak feltöltődésével keletkezett, színes növény- és állatvilágnak kiváló életteret adó – morotvák, székek, szikes tavak is jellemzik, melyek egy-egy része európai és országos védettségű, így fenntartásuk a Duna-Ipoly Nemzeti Park felügyeletével történik.

A település tipikus alföldi, halmazos szerkezete településeket összekötő utak csomópontjában alakult ki. A főtérről indulnak a környező települések felé tartó utak és sugarasan osztják fel a bel- és külterületet. A sűrűbben beépített belterületet egy teljesen bezárult gyűjtőút gyűrű veszi körül. Abony központja a belterület súlypontjában, a legszárazabb és -magasabb területen helyezkedik el. A vizenyős

mélyedések közötti „hátakon" haladó, sugarasan szerteágazó, szabálytalan vonalvezetésű utak formálták a központi halmaz és a távolabbi területek fővonalait, ami történeti távlatban is megőrződött. A táji adottságokból eredően a település telkein 3 m szintkülönbségnél nagyobb sehol sem adódik.

Sugaras úthálózatából adódóan a belső, magasabb fekvésű területen sokszor szabálytalanul összezsúfolódó, igen apró telkek találhatók, a település szélei felé az egykori – jószág tartásra alkalmas – „ólaskertek" területein pedig hosszan elnyúló, nagyméretű telkek osztják a szabálytalan területeket, gyakran a tömbök belsejét feltáró zsákutcákkal. Az Első és Második Katonai Felmérés térképein jól felismerhetők a vízjárások és a hozzájuk igazodó települési úthálózat, melyek jellegzetes szerkezete – a XXI. századi légi felvételén is kivehetően - máig visszatükröződik.

A XVIII. század végétől a XX. század közepéig tartó – mezőgazdasági, később közlekedési potenciált kiaknázó – fejlődés az egyre nagyobb népesség mellett több tucat uradalom kialakulását, uraik számára kastélyok, kúriák, körülöttük díszparkok és -kertek építését és fennmaradását biztosította. A korábban épült kastélyok az egykori történeti településközpont, a későbbiek a tágasabb helyet biztosító távolabbi területek főútjai mentén találtak helyet, sőt egyik-másik a külterületi majorságok mellé települt. A XIX. század végétől a polgárosodás nyomán a főutak mentén megmaradt kisebb méretű telkek néhányát összevonták és azokon a kor középosztályának hagyományaihoz igazodó, színvonalas megjelenésű lakó- és középületeket építtettek.

Első Katonai Felmérés (1763-1787)

Második Katonai Felmérés (1806-1869)

Légi felvétel (2017 – Google maps)

Az eltérő karakterű településrészeken más és más építészet jelenik meg, az egymásra figyelő házak sokasága is többnyire békésen megfér egymással. Történeti adottság, hogy itt is vannak olyan házak, amelyek nem igazán illenek a településképbe. Ilyen épületek általában akkor születnek, amikor építtetőik mindenképpen szeretnék magukat megkülönböztetni környezetüktől. Érthető, ha a sokszor túl bonyolult formákból vagy össze nem illő anyagokból összerakott, időnként túlzó méretű házak, zsúfolt kertek előtt fejcsóválva sétálnak el a helyiek.

ÖRÖKSÉGÜNK

Településképi szempontból meghatározó településkarakter jellemzők, építészeti, örökségvédelmi, táji és természeti értékek

Településkarakter

Abony teljes belterülete többféle karaktert képvisel, ami az egykori kétbeltelkes szerkezet nyomán alakult ki. Jellemző a központi területeken a sűrű, zegzugos útvonalvezetés és az apró telek, oldalhatáron álló épületekkel, általában melléképületek nélkül. A főbb útvonalak központi szakaszai mentén telekhatáron álló, utcavonallal párhuzamos nyeregtetős zártsorú, a mellékutcákban oldalhatáros, vagy annak továbbépítéseként hézagosan zártsorú beépítéssel. A kisméretű településmagot elhagyva az utak sugarasan széttartanak, néhol átkötések alakultak ki. Ezek az utak nagyméretű, szabálytalan alakú tömböket szegélyeznek, melyekben sok a zsákutca. A tömbök belseje sokszor mély fekvésű, vízjárásos, vízfolyásokkal vegyes nádas felületekkel. A telkek errefelé hosszan elnyúlóak, szabálytalan alakúak. A lakóépületek oldalhatáron állnak, a gazdasági épületek hosszan benyúlóan helyezkednek el a telkeken. A később betelepült vasút közeli részeken kisebbek, szabályosabbak a telkek. Ahol a szárazabb területeken a nagyméretű tömbökbe később utcát nyitottak, szintén apróbb telekosztások alakultak ki.

A történeti szerkezetben elszórtan helyezkedtek el a – a klasszicizmustól kezdődően a romantika koráig épült – kastélyok, általában nagy kertek, parkok közepén attól függetlenül, hogy a központi vagy attól távolabbi részen épültek.

A XIX. század végétől a XX. első feléig tartó polgárosodás nyomán született épületek a kor vívmányai és a az építtető középosztálybeliek anyagi jóléte közös értékteremtő erejének lenyomatai. Az épületekhez nagyobb telkeket választottak vagy vontak össze, melyek kertje általában dísz- és haszonkert együtteseként működött. Az épülettömegek tagolása, tetőzete, a nyílás- és homlokzatképzés részletei a korabeli értékeket felsorakoztatva készültek – az épületek külső kialakítását akkoriban segítő mintakönyvek nyomán. Ebben a korszakban születtek a város karakterét máig meghatározó középületek is a történeti településmag főterén és térfalaiban: a Városháza, takarékpénztárak, a Kossuth fogadó, valamint üzlet és szolgáltató rendeltetésekkel vegyes lakóépületek.

A történeti értékű épületek közül néhány a barokk, legtöbb a klasszicizmus korában épült, de a romantika és a historizmus időszakaszaiból származók is előfordulnak, sőt találhatunk szecesszióhoz tartozót is. Értékeik a különböző korok és stílusok tér- és formaképzési elveinek megjelenítése mellett a homlokzatok és tetőformák tagolásában, részleteik kidolgozásában rejlenek.

A kastélyparkok korábbi kiterjedésére már csak következtetni lehet a mai telekszerkezetből és a fennmaradt térképek (9. oldal alul középen: 2. katonai felmérés) alapján. A helyükön kialakított parcellákat beépítették – a külterületről több hullámban betelepülők a XX. század második felének elején. A parkok helyén, a főutak melletti, még be nem épült telkeken, az élhetetlennek ítélt parasztházak helyett – településkaraktert meghatározó számban – keletkeztek a sátortetős lakóépületek, a „kőműves-kockaházak". Az épülettípusnál Abonyban is rendszeresen alkalmazott megoldás, hogy egy utcára néző fedett-nyitott külső tér egyik falán nyílik az épület főbejárata. A külső tér utca felőli sarkán egy tömör téglából vakoltan kialakított stilizált klasszicizáló, illetve egyéb stílusok sokaságát felsorakoztató oszlop tartja az előtér

födémét és tetőszerkezetét is. Eleinte még fő- és könyöklő párkányok, nyíláskáva lemetszések, kerekítések, stilizált klasszicizáló vakolatkeretek, fejezetek jellemzik a „kockaházak" homlokzat, ablakkeret kialakításait. Az idő múlásával a síkból kiemelkedő megoldások kezdtek elveszni, és végül kapart vakolatminták és -színek váltakozására egyszerűsödtek a homlokzati részletek.

A XX. század utolsó harmadától kezdve a részletek elmaradása mellett az addig földszintes épületek fölé magasodó két-, esetenként többszintes házak, lapostetős „típustervek", vagy félszint eltolással, aszimmetrikus tetőkkel épült „kísérletek" jelentek meg a település addig többnyire egységes utcaképeiben. A negatív hatású kísérletek sorából sajnos nem maradt ki az egyik legjelentősebb helyen megépített középület sem, ami az eklektikus Városháza és Gimnázium között a barokk katolikus templomra köszön vissza.

Az ezredforduló körüli lakásépítési pezsgésében – az időközben hatályba lépett országos és helyi építési előírások, illetve az építésügyi hatóság jogszabály követő hozzáállása nyomán – már ritkábban születtek a környezetükkel köszönő viszonyban sem lévő épületek.

A településen a házak előtti kertek, ház melletti udvarok, időnként még a házak előtti „utcakert" is régóta a házban lakók tehetősségét voltak hivatottak közreadni. A település sajátosságaiból eredően a lakóházak mögötti kerteknek – főleg a településközponton kívül – sokáig gazdasági jelentőségük is volt. Konyhakertek, gyümölcsösök, végül szántóföldi növények, sőt akár erdő is előfordult bennük, ahogy a nagyságuk növekedett. A növénytermesztés mellett a haszonállat tartás sem volt ritka a falusias, sőt még a kertvárosias lakóterületek esetében sem. A változást a „háztájik" sorsában a XX. század utolsó éveinek társadalmi-gazdasági fordulata hozta, Az árudömping, illetve a leépített felvásárló hálózatok, feldolgozóipar hiányában a korábbi kertművelés, zöldség- és gyümölcstermesztés, állattenyésztés érdek nélkülivé vált, és gyorsan el is elsorvadt. Az addig ápolt haszonkertek, gyümölcsösök gazdátlanná, zömében sajnos elhanyagolttá is váltak, szerencsésebb esetben a házak melletti dísz- és pihenőkertekké alakultak.

A házak előtti kertekhez hasonlóan az utcai kerítés is a házban lakók tehetőssége és biztonsági

igénye szerint alakult régen és alakul manapság is. Korábban is voltak költséges, ám csak a biztonságra adó, a környezetükhöz illeszkedni nem akaró, illetve a megtermett, helyben elérhető természetes anyagokat használó, és – szerencsére nagy számban – a szélsőségek közötti megoldások, melyek egyikére-másikára már mint védelemre érdemes örökségre kell tekintenünk.

Beépítési módok, épülettípusok

- Kisvárosias jellegű, utcafronton álló, többnyire földszintes, ritkábban emeletes épületek, közintézmények, kereskedelmi, szolgáltató épületek. Kialakításukra jellemző a magastető, az utcavonallal párhuzamos tetőgerinc, vagy az összetettebb, esetleg oromfalas tetőforma. A homlokzat kialakítás többnyire megőrizte eredeti formáját és anyagokban sem változtattak. Az eredeti vakolat architektúra itt-ott még fellelhető a homlokzatokon, a nyílásosztás és a nyílászárók kialakítása többnyire az eredeti. A felújítások következtében sokszor csak az épület tömege maradt érintetlen.
- Oldalhatáron előkerttel, esetleg utcafronton álló kertvárosias, villaszerű épületek általában összetettebb tömeg és tetőkialakítással, rizalitokkal, oromfalakkal. Torony és kupola szerű tetőformák is előfordulnak. Az oldalhatáron álló épületeknél az épület hosszoldalának középső részén általában üvegezett, oromfalas portikusz szerű előterekkel. Sok épületnél megmaradt az eredeti nyíláskialakítás, nyílásosztás, az eredeti vakolatarchitektúra, a párkányzat, a lizénák.
- Népi jellegű tornácos épületek oldalhatáron állóak, az épület hosszoldalán végigfutó tornáccal, a tornác fa vagy vakolt oszlopai között sokszor díszesen faragott áttört fa szemöldökdísszel és mellvéddel. Az utcai homlokzaton előfordul, hogy a tornác végében is ablakot helyeztek el, melynek kialakítása azonos a szoba ablakáéval. Az utca felé deszkázott, vagy vakolt oromfallal.

A kézikönyvben megjelenítésre kerülő és a részletesebb bemutatásból kimaradt országosan védett, illetve a helyi építészeti örökséghez tartozó, de még felújításukat, hasznosításukat, rendeltetésüket váró épületekről és helyszínekről bárki érdeklődhet egy főépítészi szakmai konzultáció keretében..

A következő oldalakon Abony országos és helyi védett örökségéből felvillantásra kerülnek a szebb állapotú, egykor vagy nem régen legalább állagmegóváshoz felújított épületek. Van köztük eredeti rendeltetése szerint működő, és van olyan is, ami új rendeltetésnek helyet adva, vagy azt még csak keresve nyerte el az utódok értékmentő segítségét.

ORSZÁGOS VÉDETTSÉGŰ ÉPÍTETT ÉRTÉKEINK

Kostyán István kúria

- Abonyi Lajos utca 8.

Szabadon álló, földszintes, romantikus épület, utcai homlokzata közepén erősen kiugró, négypilléres portikusszal. A homlokzat két szélén kis kiülésű rizalit tagolja, a rizalitok és a portikusz között pilléres tornác húzódik. Udvari homlokzatán kis kiülésű, magas attikafalas középrizalit tagolja, a többi egyenes záródásútól eltérően három csúcsíves ablakkal.

Zsinagóga

- Deák Ferenc utca 4.

1825-ben épült, valószínűleg Landherr András közreműködésével. Főhomlokzati portikusza kompozit oszlopos, ritkakonzolos párkányú timpanonnal. Az oszlopállások mögött kompozit fejes lizénák, köztük kőkeretes ajtók, fölöttük kettősíves záródású ablakok, oldal-homlokzatain rézsűs lábazatra metsződő páros lizénák között íves záródású mélyített falmezőkön fönt nagy, alattuk kisebb, kettősíves záródású ablakok nyílnak.

Református templom

- Kálvin János utca 2.

Galántai Balogh István, János és Magdolna építette 1785-ben. Szabadon álló, egytornyú épület, barokk külsejét a többszöri átalakítás megváltoztatta. Oldalához újabb kori bejárati építmény csatlakozik. Egyik festett karzatát a régebbi, 1740-ben épült templomból hozták át. Belső tere sík táblás famennyezetű A tér két végében kórusok, alsó felületük kazettás, élénk színekkel festett növényi ornamentikával. A hosszoldalon bejárat felett feliratos tábla: "II: Josef Cs. és királyunk engedelméből M és T földesuraink megegyezéséből építette maga költségén az abonyi Rfta Sz. Ekla Isten ditsőségére, Anno 1786"

Tallián-Lavatka kúria

- Jókai Mór utca 10.

Tallián Ádám építtette 1800 körül. 1850 körül Szvaczina József átépíttette. Főhomlokzatán erősen előreugró, négy toszkán oszlopos portikusz áll a bejárat előtt, a középső ajtó fölött szegmensíves bevilágítóval, jobbra-balra egy-egy ablakkal. A homlokzat szélein lesarkított, erősen előreugró sarokrizalitok kettős ablakokkal. A belső, ferde sarokszögletekben egy-egy ajtó nyílik. Hátsó homlokzatán két-két kettős ablak között egy hármas, oldalhomlokzatain két-két, metszett kávájú ablak jellemzi.

Márton kúria

- Kálvin János utca 11.

Szabadon álló földszintes klasszicista épület, részben átépítve. Utcai homlokzatán erősen előreugró, sarkain féloszlopos,-pilléres, közbül két dór oszlopos, timpanonos portikusz, belül két ablak között egy ajtó. Kétoldalt egy-egy ablak, fölöttük lunetta szerű vakolatdísz,. a homlokzat szélein armírozás nyomai. Hátsó homlokzata négy ablakos, véghomlokzatainak páros ablakai felett lunetták láthatók.

Sívó kúria

- Kálvin János utca 8.

Kis parkban álló, földszintes klasszicista épület. A főhomlokzatán erősen előreugró négy dór oszlopos, magas timpanonos portikusz jellemzi, a timpanonban címerrel. Belső falpillérei között íves és háromszögletű, timpanonos ablakok, illetve ajtó nyílik. A homlokzati ablakok fölött mélyített tükrök díszítik. A déli homlokzaton középen lodzsa, elől két oszloppal. a széleken féloszloppal a homlokzatsíkban, mögöttük két ablak között egy ajtó. oldalhomlokzatai kétablakosak.

Szent István római katolikus templom

- Kossuth tér 2.

1773-ban kezdték építeni, 1785-ben áldották meg és szentelték föl. Barokk, külsejében átépítve, ami alig őrzött meg valamit az eredeti részekből. Szabadon álló, egytornyú épület szegmensíves szentélyzáródással. A főhomlokzat síkjából kissé előreugró tornyától jobbra-balra szegmensíves ablakok, fölöttük íves szoborfülkék, oldalhomlokzatait páros lizénák tagolják. A torony felőli végeken egy-egy keretes ablak nyílik. A hajó és a valamivel keskenyebb szentélyszögletében a bal oldalon XVIII. századi, jobb oldalt újabb sekrestye, illetve toldalék épült.

Falumúzeum (magtár)

- Vasút út 16.

Szabadon álló barokk épület a XVIII. század közepéről. Oromfalai íves záródásúak. A homlokzatain két, illetve három sorban egymás fölött kisméretű, fekvő helyzetű, kovácsoltvas rácsos, szalagkeretes ablakok nyílnak. Az egykor mellette álló lakóépület téglakerítésének vaskos kapupillérein füzéres díszű kővázák ülnek.

Fábián-Berg kúria

- Nagykőrösi út 10.

1786-ban épült. Szabadon álló földszintes copf stílű épület, kis részben átépítve. Utcai homlokzatának szélein a nyolcszög hat oldalából kiképzett, manzárdtetős sarokszárny pár, oldalaikon egymást váltó szegmensíves ablakokkal és falfülkékkel. A sarokszárnyak közötti homlokzatszakaszon függőleges, mélyített faltükrök között két-két széles ablak- és egy középső ajtónyílás, íves záródással. Oldalhomlokzatai hosszan elnyúlóak, rajtuk 4-4 szegmensíves ablakkal és 1-1 felülvilágítós ajtóval.

Ungár kúria

- Szolnoki út 3.

Szabadon álló földszintes, klasszicista épület, részben átépítve. utcai homlokzatán kis kiülésű középrizalit, lizénái között 4, mellettük 1-1 ablakkal. Az ablakokat vakolattükrök szegélyezik, a középső kettő fölött mélyített tükör mezővel. Udvari homlokzatán erős kiugrású, négy dór oszlopos, konzolos párkányú timpanonos portikusz alatt nyílik a főbejárata. Korábban részben átépítésre került, pár éve megkezdődött állagmegóvó helyreállítása.

HELYI VÉDETTSÉGŰ ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKEINK

Városháza ▪ Kossuth tér 1.

Egyemeletes eklektikus épület, erősen kiugró közép és kevésbé kiugró oldalrizalitokkal, a földszintjén egykor üzletekkel és portálokkal. A középrizaliton az épület többi része párkányzata fölé magasodó attikafal, mindkét oldali középtengelyében az emeleten kőkonzolos, kőbábos erkély, a hosszoldali rizalitjain 1-1, a középrizaliton 3, falmezőkben szintenként 4-4 ablakosztás, a véghomlokzatokon 1-1 földszinti portál és emeleti ablak jellemzi.

Patika ▪ **Vasút út 22.**

A néhány éve az új rendeltetéshez átalakított és felújított épület ez egyik legszebb és „klasszikus formájában" fennmaradt példája a XX. század eleji polgári építkezéseknek Abonyban. A részleteiben a szecesszió jegyeit soroló utcai homlokzat egy téglányival előretolt rizalitján vakolatkeretes két-, a szárnyakon háromszárnyú, az övpárkány szintjén vízszintesen osztott ablakok nyílnak.

Üzlet és lakóépület **(Löffler ház)** ▪ **Vasút út 2.**

A XX. század első felében a helyi föld- és szőlőbirtokos Löffler Miksa építtette – a korszakban jellemző szecesszió jegyeivel, a földszinten saját és kiadható üzletekkel. A tető és legjellemzőbb díszítéseivel a homlokzat helyreállítása 2017-ben történt.

Kossuth fogadó

- Újszászi út 1.

A fogadó mai épületének Kossuth téri szárnya az 1830-as években épült, mai megjelenését egy XX. század eleji külső-belső átalakításnak köszönheti. Az egyemeletes épületen a főhomlokzatot kis kiülésű, ívesen felmagasodó párkányos középrizalit tagolja. Ablakkiosztása középen és a szárnyakon egyaránt 3-3 tengelyes, középrizalit emeleti ablakai félköríves kiemelést kaptak. A homlokzat földszinti osztópárkány alatti síkját vízszintes nútozás díszíti.

Római katolikus plébánia

- Kossuth tér 14.

Szabadon álló földszintes lakóház, ami a késő barokk korban épült, de még a XIX. században átépítettek. Főhomlokzatát kis kiugrású középrizalit jellemzi, amin 3, az oldalszárnyakon és a véghomlokzatokon 2-2 vakolatkeretes ablak nyílik.

Üzlet és lakóház ▪ Báthory utca 2. (Kossuth tér)

A XX. század elején épült földszintes épület eredetileg takarékpénztár és lakó rendeltetésekkel, historizáló romantikus homlokzati részletekkel. Néhányszor átalakították, ám érintetlen homlokzat szakaszain az építészeti részletek zöme – szerencsére – megmaradt. A bejárati sarokrizalit fölötti torony sajnos már áldozatául esett az újkori rekonstrukcióknak, de a sarokoromzat méhkasos, indás vakolatdísze máig jelzi az eredeti rendeltetést.

Iskola ▪ Szolnoki út 7.

A XX. század elején iskolának épült földszintes épület a helyreállítása során elvesztette korábbi oromzatát. Tömege, homlokzati tagolása és nyílásai az eredeti formákat őrzik, sajnos az utolsó tűzben elpusztult félköríves oromzata nélkül..

Gimnázium ▪ Kossuth tér 18.

A XIX. század végi, eklektikus stílusú, kétszintes épület Takarékpénztárnak és üzletek számára épült, a földszinten félköríves portálokkal. Erősen átalakították a középiskola rendeltetéshez, a homlokzatán az eredeti nyílásrendszer tengelyei a déli és nyugati homlokzatain még érzékelhetők, Északi homlokzata teljesen átépült a szerencsétlenül hozzáépített város sportcsarnok kapcsolódásához

Rendőrség ▪ Ceglédi út 1.

A XIX. század végén közfunkció ellátására épült kétszintes épület a XX. században többször is átépítésre került. A földszint baloldalán, az emeleten és véghomlokzatain őrzi eredeti nyílásrendszerét, Az egy ideig itt működő helyi tűzoltóság rendeltetéshez, a szerkocsik behajtásához kapta két kapuját az utcai homlokzat jobb oldalán.

Lakóépület

- **Szemere Bertalan út 48.**

Eredetileg a XIX. század végén épült kúria. A XX. század eleji átalakítás során alakult ki mai, romantikus stílusban fennmaradt állapota a két oldalsó rizalittal közrefogott – korábban tornác – üveges verandával. Az utolsó jelentős átépülés és felújítás során sok korábbi részlet sajnos „lekopott", mely folyamat – az ingatlan új tulajdonosának nyilatkozata szerint – az értékek helyreállításával visszafordul a közeli jövőben.

Lakóépület és üzletház

- **Radák Katalin út 1-3.**

A XX. század elején épült polgárházak négyszobás típusa az utóbbi átalakítások során teljes utcai traktusán üzletekké vált, így eredeti értékeit már csak tömegében és tetőformájában őrzi. A régi homlokzati részletek sajnos elvesztek, a mai részletek legalább a nyílások keretezésével részben megpróbálják azokat pótolni.

Vasútállomás ▪ Baross Gábor utca 2.

Az állomás felvételi épülete ma is az eredeti, a vonal 1847-es átadásakor – Wilhelm Paul Eduard Sprenger császári mérnök tervei szerint – épült típusépület. Ugyanilyen épületeket emeltek a vonal más állomásain a kor letisztult mérnöki klasszicizmusa szerinti. stílusban A középső szárnya a hossztengelyre merőleges nyeregtetővel lezárt kétszintes alaptípus, amihez a földszintes szárnyak kapcsolódnak a hossztengely mentén. A nagyobb nyílások mindegyike – optikai keretként – metszett kávákkal került kialakításra.

VÉDETT TÁJI ÉS TERMÉSZETI ÉRTÉKEINK

Európai közösségi jelentőségű (Natura 2000) területek a Székek elnevezésű HUDI 20046 jelű kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület és az Abonyi kaszálóerő elnevezésű, HUDI 10001 jelű különleges madárvédelmi terület – a kékvércse kolónia élőhelye és vadászterületei.

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 23. § (2) bekezdése alapján (ex lege) védett szikes tavak, melyek a természetvédelmi törvény (4) bekezdése alapján országos jelentőségű védett természeti területeknek minősülnek – flóra és fauna diverzitásuk alapján.

Helyi jelentőségű védett természeti terület az Abonyi Kaszálóerdő Természetvédelmi Terület.

Az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvényben és a Pest megye Területrendezési Tervéről szóló 5/2012. (V. 10.) PMK rendeletben megjelent országos ökológiai hálózat övezete – magterületek, ökológiai folyosók és pufferterületek.

Az Országos Területrendezési Tervben meghatározott, tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület övezete.

MEGHATÁROZÓ KARAKTERŰ TERÜLETEK

01 Történeti településközpont

02 Főutak széles telkei

Kertvárosias lakó övezetek

Falusias lakó övezetek

Gazdasági övezetek

Különleges (és falusias) pihenő,
-állattartó, -egyéb övezetek

Beépítésre nem szánt

Kertes és mezőgazdasági övezetek

Erdő- és vízgazdálkodási övezetek

Országos és helyi védettségű egyedi, területi épített örökség,
kunhalom

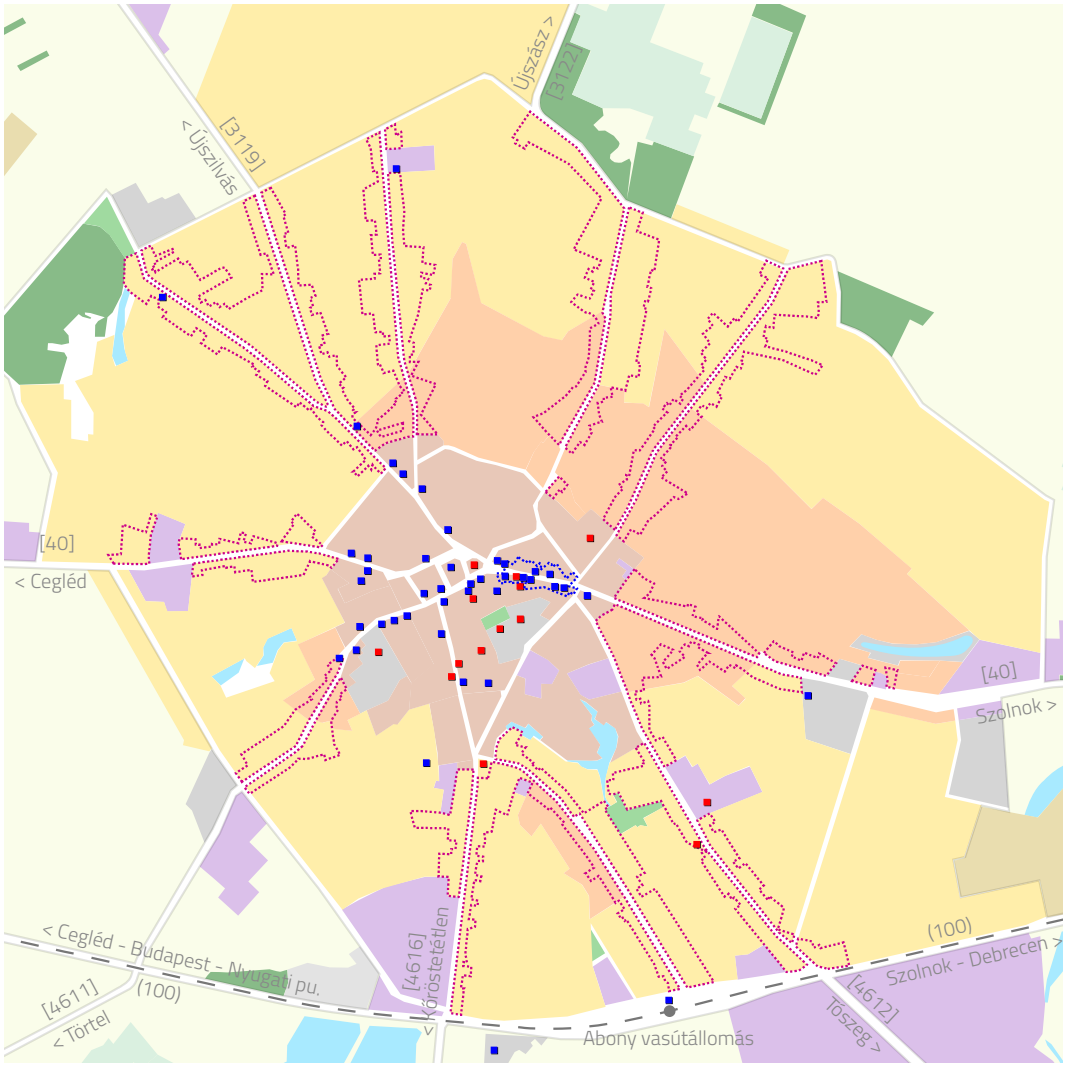

TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSKÖZPONT

A történeti településközpontban a hagyományos közintézmények, kereskedelmi és szolgáltató rendeltetések mellett a település városias fejlődését erősítő, többszintes lakóépületek épültek XX. század elejétől kezdve. Az épületek léptéke a Kossuth tér térfalait követően azonban a mai napig a legfeljebb kétszintes tartományban maradt. A közintézmények, csoportos lakóépületek nagyobb telkei kivételével a települési átlagnál jóval kisebb méretűek a telkek, ami miatt a beépítésüknél fokozottan ügyelni kell a meglévő szomszédjaikhoz való illeszkedésre. A mellékutcák, sőt a főutak legbelső szakaszai is jellemzően szűkek, emiatt az utca- és előkertek, utcai kerítések gondos kialakítása is fontos.

FŐUTAK SZÉLES TELKEI

A főutak menti, a települési átlagot általában jóval meghaladó szélességű és nagyságú telkeken a XX. század első felében jellemzően oldalhatárosan telepített, utcával párhuzamos hosszabb homlokzatú, kontyolt nyeregtetős, földszintes, villa-szerű épületeket építtettek a módosabb – többnyire középosztálybeli – tulajdonosok. Az épületek nem csak méretüket, hanem építészeti értékeiket tekintve is a korabeli átlagnál magasabb színvonalat képviseltek, és – a pusztulást elkerülő részeikben – képviselnek a mai napig.

Abonyban a főutak mentén még vannak széles, beépítetlen, vagy összevonható és széles telekként használható telkek, ahol szimmetrikusan egy-, vagy többrizalitos tagolású, 2-4 szobával az utca felé néző sátortetős, udvari többhasznú (veranda-télikert-) előszobás ház építhető a hagyomány alapján. Új építés helyett is van megoldás: valamelyik lakatlan polgári ház korhű felújítása.

ÚTMUTATÓ A VÁROSKÉP ALAKÍTÁSÁHOZ

A településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások

„Szép az, ami érdek nélkül tetszik."
- állapítja meg Kant.

Arra a kérdésre, hogy mitől szép egy épület, nehéz egy mondatban válaszolni. Neves filozófusok, esztéták és építészek a különféle megközelítések ellenére egyetértenek azonban abban, hogy a közhittel ellentétben a szépség nem szubjektív, nem részrehajló.

A szépség sokféle lehet.

Borainkról sem mondhatjuk, hogy a vörösbor jó, a fehér nem. Tudva, hogy bizonyos alkalmakhoz, ételekhez jobban illik a vörös, mondhatjuk, hogy mi a rozét szeretjük.

Ebben a fejezetben nem szeretnénk egyoldalúan állást foglalni, leszűkíteni a lehetőségeket. Viszont szeretnénk bemutatni, hogyan kerüljük el a legáltalánosabb hibákat, ne járjunk úgy, mint a borász, aki gyakorlatlanul túlkénezi borát.

ÁLTALÁNOS JAVASLATOK

TEREPALAKÍTÁS

Abony területének alföldi terep-viszonyai miatt a szintkülönbségek egy-egy telken belül szélsőséges esetben sem haladják meg a 3 métert.

Általános terepalakítási szabály, hogy az épület elhelyezése illeszkedjen a meglévő terep-viszonyokhoz.

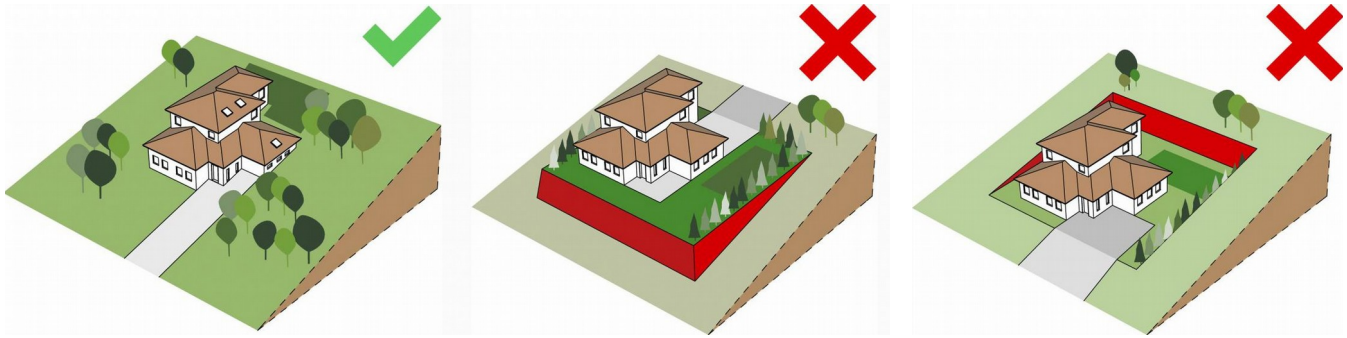

TELEPÍTÉS

Nem fogadható el a kialakult utcai építési vonalról indokolatlan mértékben hátrahúzott, vagy az oldalhatárról elforgatott telepítés.

Az előkert mérete mindig az utcában kialakult, utcaszakaszra jellemző előkert mérethez igazodik

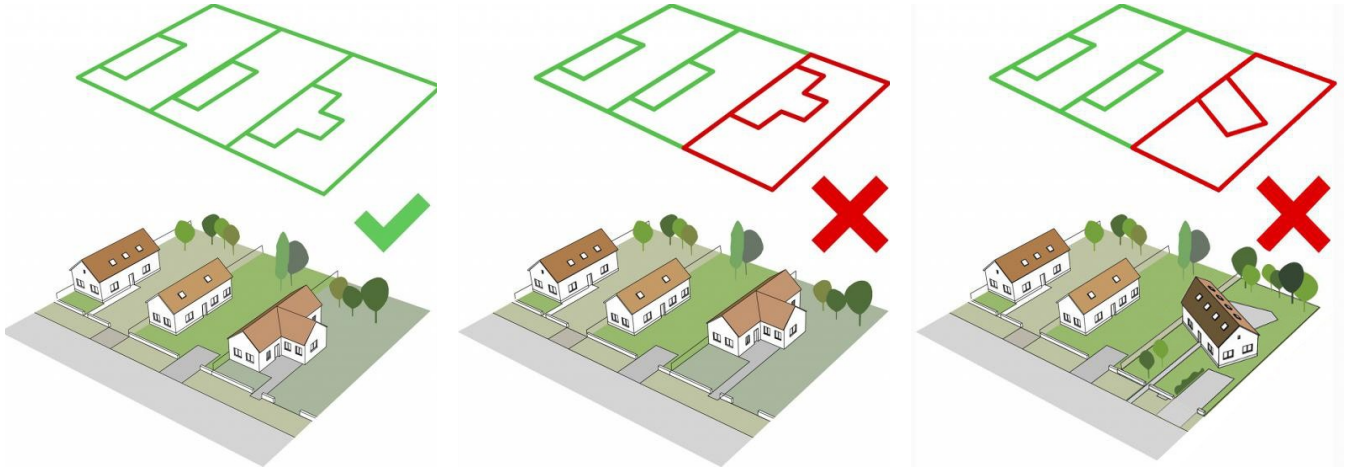

ANYAGHASZNÁLAT, SZÍNEK

A település teljes területén lakóépület építés, felújítás, átépítés során a homlokzatok színezésénél, tetőhéjalás választásánál a természetes építőanyagok saját színei, illetve a földszínek pasztell árnyalatai közül választott harmonikus csoportok összeállítása javasolt.

Nem fogadható el a feltűnő és kirívó színek választása sem a homlokzati, sem a tetőfedő anyagoknál. Nem jelenhet meg rikító színű fémlemez fedés és burkolat

Élénk színek alkalmazása részletek kiemelésére alkalmazható – jóváhagyással záruló főépítészi szakmai konzultációt követően.

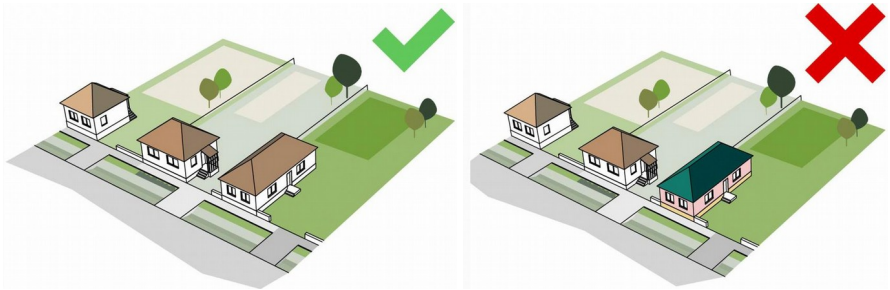

Fő- és gyűjtőutak mentén

Mellékutcákban

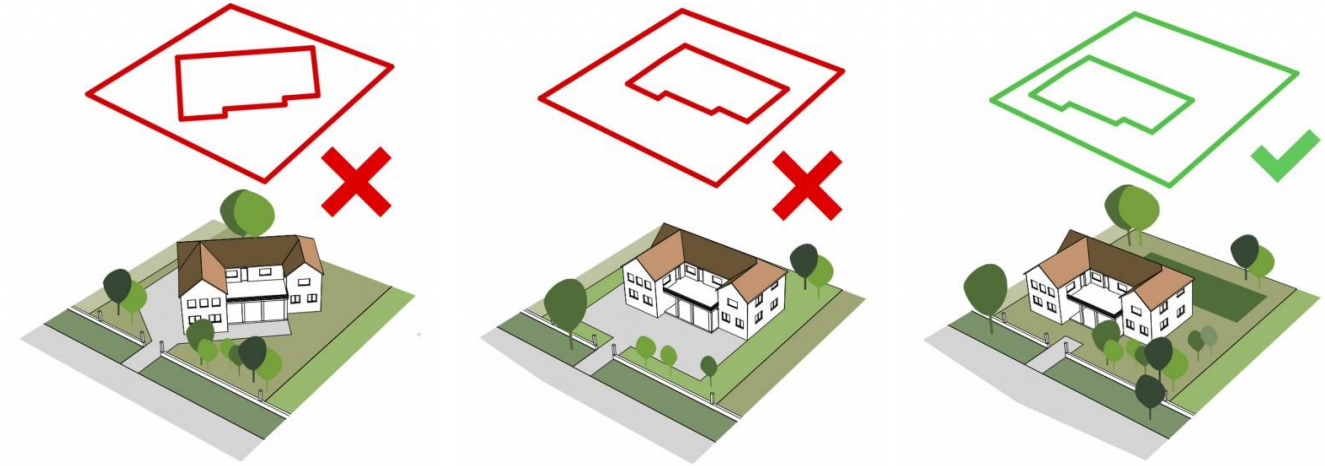

TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSKÖZPONT

TELEPÍTÉS

Nem fogadható el az oldalhatártól elforduló, illetve a kialakult, vagy előírt építési vonalról indokolatlan mértékben eltávolodó telepítés.

Lakóépület kialakult utcai építési vonalra kerülő homlokzata tagolására előkert nélkül egy-két tégla mérettel, előkert esetén akár nagyobb mértékben eltérő építészeti forma alkalmazása javasolt.

MAGASSÁG

A településképi összhang érdekében alacsonyabb utcai telekszomszédnál legfeljebb egy szinttel magasabb lakóépület kialakítása fogadható el.

TETŐHAJLÁSSZÖG

Lakóépület lezárására a közvetlen szomszédokhoz hasonló, 35-45° közötti hajlású magastető kialakítása javasolt.

A homlokzati tagolást hangsúlyozó tetőidomok a javasolt hajlástól eltérhetnek.

Fő – és gyűjtőutak mentén

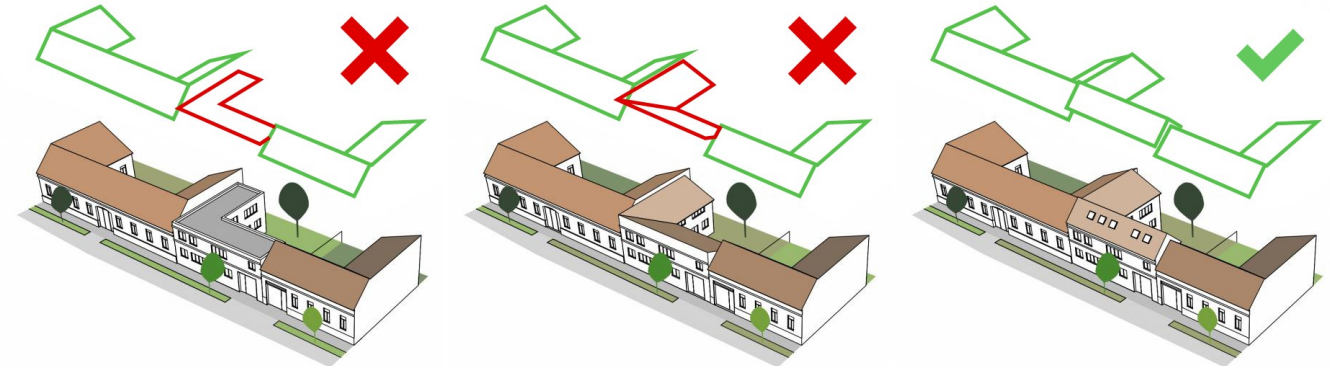

Mellékutcákban

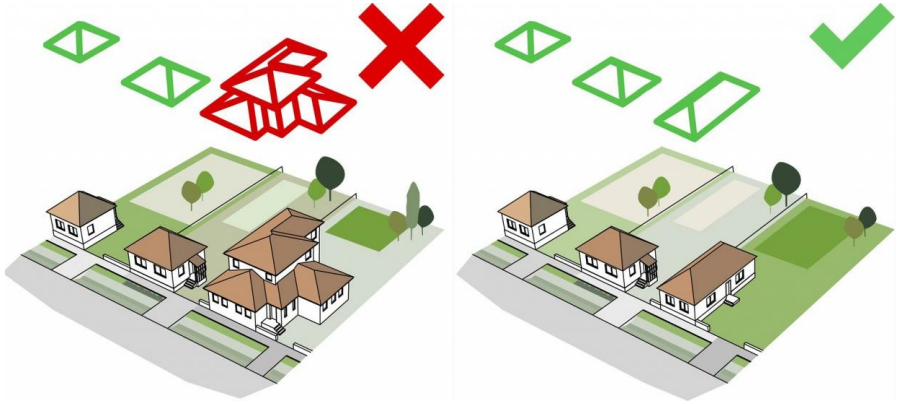

TETŐFORMA

A történeti településközpont telkein a lakóépület lezárására az alacsony hajlású, a lapos-, vagy az utca felé magasodó félnyereg- és homlokzati tagolás nélkül fióktető kialakítása nem megengedett.

Az oldalhatáros és a kialakult utcai építési vonalra forduló, vagy azzal párhuzamos traktuson a kontyolt, vagy csonkakontyolt, zártsorú csatlakozásnál oromfalas nyereg-, tűzfalas csatlakozásnál a félnyereg tető alkalmazása elfogadott.

Tetőtér beépítésnél az udvar felé – csoportos nyílásképzéshez, fedett-nyitott külső téralakításhoz – megengedett a tető síkjából kiemelkedő, alacsony hajlású tetővel lezárt felépítmény. Javasolt az egyedi nyílás tetősíkban, vagy épülettagoláshoz tartozó oromfalban elhelyezett nyílászáróval történő kialakítása.

KERÍTÉSEK

Abony történeti településközpontjában a kialakult kerítések és kapuk tükrözik a telkek homlokvonalai és az úttest közötti távolságot. A szűkebb fő- és gyűjtőúti szakaszokon jellemző a tömör tégla kerítés dörzsölt, vagy vakolt felületképzéssel, illetve a tömör fa kapuk alkalmazása.

A szűkebb fő- és gyűjtőút szakaszok mentén – a járműforgalom ártalmai csökkentésére – elfogadható a zárt kerítés és kapu, de a telken álló vagy tervezett lakóházzal összhangban lévő, hagyományos anyagok, bontott-, vagy burkolótégla, fa használatával, látszó pillér-, vagy oszloptagolással. Javasolt a tömör kerítés befuttatása lombhullató, örökzöld, egynyári, vagy örökzöld kúszónövénnyel.

A fő- és gyűjtőutak szélesebb szakaszain és a mellékutcákban jó megoldások a hagyományos anyagú, legalább 20%-ban áttört kerítések és kapuk.

Fő- és gyűjtőutak szűk szakaszain

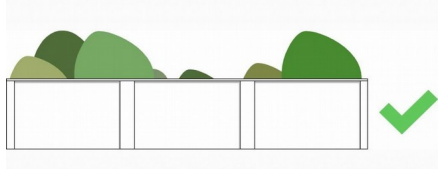

Elfogadható tömör kerítés és kapuk

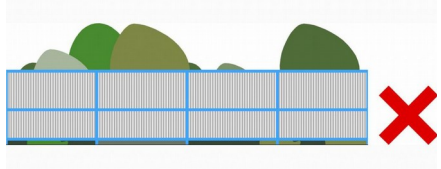

Tiltott nagytáblás lemez kerítés és kapuk

Fő- és gyűjtőutak széles szakaszain és a mellékutcákban

>20%-ban áttört oszlopos kerítés és kapuk

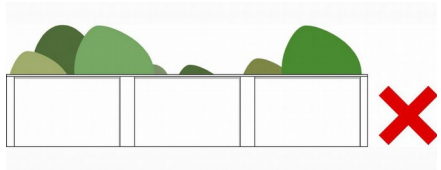

Nem elfogadott tömör kerítés és kapuk

~100%-ban áttört pálcás kerítés

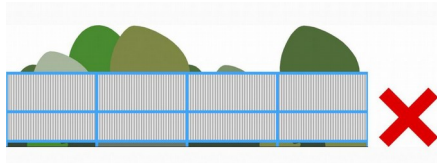

Tiltott nagytáblás lemez kerítés és kapuk

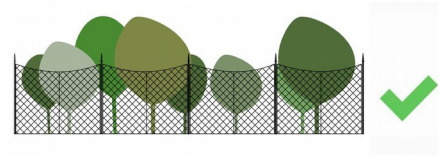

~100%-ban áttört hullámrácsos kerítés

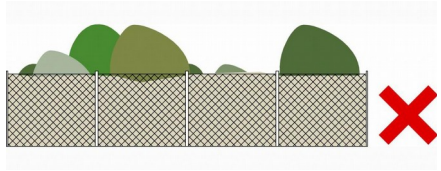

Áttört kerítés nád-, vagy egyéb szövet takarása nem elfogadott

FŐUTAK SZÉLES TELKEI

TELEPÍTÉS

Lakóépület telepítése kisvárosias övezetekben a sokszor előkert nélkül, kertvárosias és falusias övezetekben többnyire előkert mögött kialakult utcai építési vonalhoz igazodó tömeggel oldalhatáron-, vagy szabadonálló lehet.

Nem fogadható el a kialakult, vagy előírt utcai építési vonalról indokolatlan mértékben hátrahúzott telepítés.

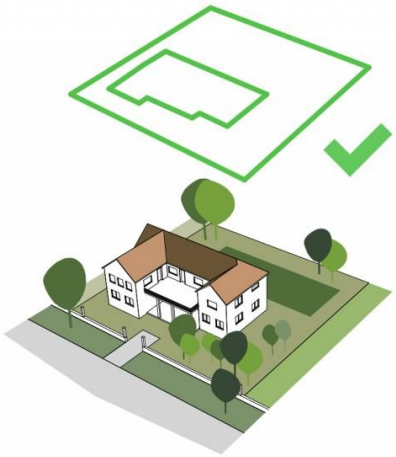

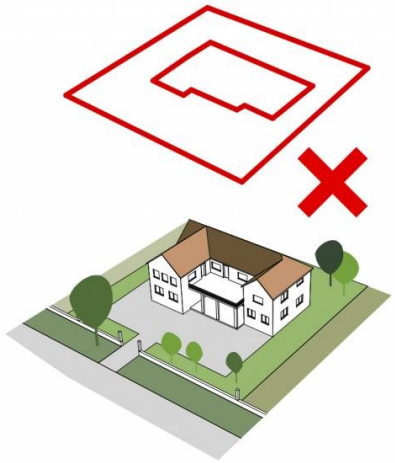

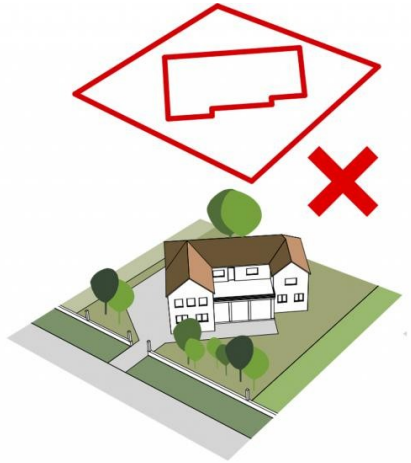

MAGASSÁG

A főutak menti, a telekalakítási szélesség legalább 175%-át elérő telken lakóépület kialakítása legfeljebb tetőteres magassággal fogadható. el.

TETŐHAJLÁSSZÖG

A főutak menti, a telekalakítási szélesség legalább 175%-át elérő telken lakóépület lezárására a hagyományosan jellemző – 35-45° közötti – hajlásszögű, kontyolt nyeregtető javasolt. Az ajánlott homlokzati tagolást hangsúlyozó tetőidomok a javasolt hajlástól eltérhetnek.

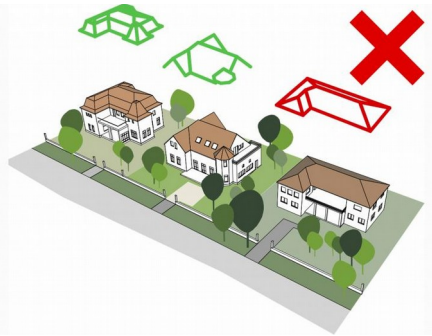

TETŐFORMA

A főutak menti, a telekalakítási szélesség legalább 175%-át elérő telken lakóépület tetőforma kialakításánál javasolt a települési hagyományok szerinti kialakult utcai építési vonallal párhuzamos kontyolt nyeregtető alkalmazása

A tetőformák az utcai építési vonal menti homlokzat javasolt építészeti tagolásait hangsúlyozó, követő idomokat is tartalmazhatnak.

Tetőtér beépítésnél az udvarra, kertre néző homlokzaton csoportos nyílásképzés, fedett-nyitott külső téralakítás esetén használható a tető síkjából kiemelkedő felépítmény. Egyedi nyílások tetősíkban, vagy homlokzati tagolást hangsúlyozó oromfalban elhelyezett nyílászáróval alakítandók ki

KERÍTÉSEK

A főutak menti, a telekalakítási szélesség legalább 175%-át elérő telkein jó megoldás a hagyományos, természetes anyagú, legalább 70%-ban áttört oszlopos kerítés és kapu.

A karakterterületen a lakó-, gazdasági udvar, dísz-, konyha- és gyümölcsös kert elkülönítésére a kertrészek közötti kerítés elfogadott, arra élő, őshonos cserje sövény telepítése ajánlott.

>70%-ban áttört oszlopos kerítés és kapuk

~100%-ban áttört pálcás kerítés

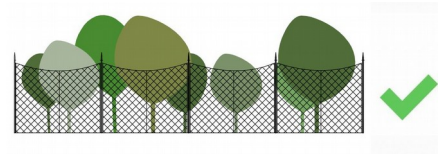

~100%-ban áttört hullámrácsos kerítés

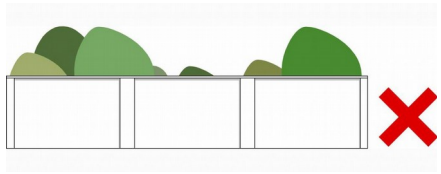

Tömör kerítés és kapuk

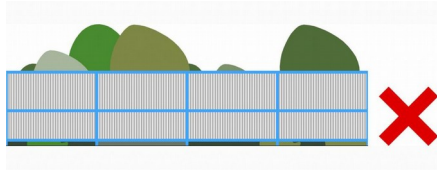

Nagytáblás lemez kerítés és kapuk

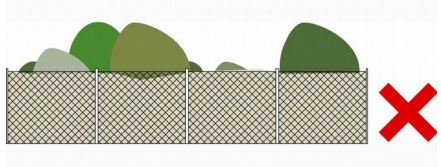

Áttört kerítés nád- vagy egyéb szövet takarással

HELYI VÉDELEMBEN RÉSZESÜLŐ TERÜLET

A területen megőrzendő a jellemző, utcával párhuzamos gerincű, 40° körüli hajlásszögű, kontyolt, zárt sorú szomszéd mellé tűzfallal csatlakozó nyeregtetővel kialakított, előkert nélküli beépítés. A 9,0 m hosszt meghaladó homlokzaton jó megoldás a legalább egy, a 18,0 m-t meghaladó homlokzaton a legalább két függőleges tagolás. Zártsorú beépítésnél az utcára gépkocsi tároló csak középen felnyíló faanyagú- vagy -burkolatú kapuval nyílhat. Az utcai telekhatáron hagyományos, dörzsölt nyers- vagy burkolótégla, oszlopokkal erősített, 2,0 m-nél nem magasabb tömör kerítés és legfeljebb 2,5 m magas faanyagú kapu alakítható ki..

A területen jó megoldás a lakóház körül dísz-, vagy lakókert, -udvar kialakítása.. A nem őshonos pikkely-, vagy tűlevelű fásszárúak telepítése kerülendő, illetve nem haladhatja meg a 20%-ot.

ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK

TORNÁCOK, FEDETT-NYITOTT TEREK

A népi építészet egyik könnyen felismerhető, jellegzetes eleme az oszlopos, vagy oszlop nélküli tornác. A tornác kialakítására, elhelyezkedésére is számos, részleteiben eltérő megoldás lehetséges. A tornác az a folyosószerű, fedett, félig nyitott tér, mely átmenetet képez a kert és a ház között. Nyáron kiválóan árnyékol, télen viszont megfelelő tájolás mellett nem állja útját az alacsonyan sütő napsugaraknak. Véd az esőtől, hótól, forróságtól. Abony régii házainak favázas vagy oszlopos tornácai szép, követendő példák lehetnek.

A tornácok megszélesített, vagy terasz fedésként kialakított átformálása az épület, védett, kellemes helyét adhatja, és ügyes elhelyezéssel a bejárat fölötti előtetőként is működhet.

Ajánlott fedett-nyitott terasz kialakítása a lakótér és a kert összekapcsolásának optimális megoldására.

Jó megoldás a terasz fölött az épület tetetőidomára metsződő kontyolt, csonkakontyolt, vagy oromzatos fióktető kialakítása, amivel a terasz mélysége és hasznossága tovább növelhető.

AJTÓK, ABLAKOK

A tornácos parasztházakon, polgári kor lakóházain, középületein fából készült, osztott ablakokat, ajtókat használtak. A leginkább elterjedt a barna, zöld, egyéb földszínek sötétebb árnyalatainak alkalmazása volt. Jellemző az ablakok faragott díszítése a vízszintes osztáson, az osztott felülvilágító, de előfordul osztás a szárnyakon. A kiemelt oromzati padlásablak, vagy nyílás használata az épületeken máig esztétikus megjelenést biztosít. Az ablakok korábban inkább álló, később – két-, vagy háromosztásúvá válva – a négyzethez közelítő arányúak lettek. Jellemző a polgári kor házaira továbbá a rejtett szekrényes redőnyök alkalmazása, melyek sokszor az ablakok osztását követték.

Új ház építése előtt érdemes körüljárni a környéket, és ihletet meríteni, hogy az otthonunk minél jobban bele tudjon simulni környezetébe, ezzel is gazdagítva az utcaképet.

Új épületek építésénél tetszőleges anyagú, de fa mintázatú, vagy megjelenésű, víztiszta, vagy matt síküvegezésű, osztott ablakok beépítése javasolt. A nyílászárók javasolt színe világos- és középbarna, olívazöld, vagy ezek szürkével tört árnyalata. Védett épületek esetén ettől jóváhagyással záruló főépítészi szakmai konzultáció alapján el lehet térni.

A népi lakó-, polgárházakon és kúriákon még megmaradt ajtók és kapuk is kivétel nélkül fából készültek és osztásrendszerükben követik a korban hasonló ablakok vonásait. A bejárati ajtók általában félig üvegezettek és felülvilágítójuk van, melyek legtöbbször az ablakok felülvilágító mezőivel tartanak összhangot. A szárnyak, a felülvilágító és az esetleg kialakított oldalvilágítók egyaránt finom, időnként hajlított bordákkal osztottan készültek.

A nyílászárók javasolt színe világos- és középbarna, olívazöld, vagy ezek szürkével tört árnyalata. Védett épületek esetén ettől – kötelező szakmai konzultációen született jóváhagyás alapján – el lehet térni. Felújításoknál a nyílásarányok, -osztások jellegének megtartása a jó megoldás, védett épületnél az arányok mellett nyílászárók teljes osztásrendszere és a díszítése helyreállítása elvárás, aminek teljesítéséhez a színekre vonatkozó eljárásrend szerint kel eljárni..

REDŐNYÖK, ZSALUGÁTEREK, ÁRNYÉKOLÓK

Utcai homlokzaton érdemes az árnyékolásról, vagyonvédelemről gondoskodni: zsalugáterrel vagy redőnnyel – a nyílászáróval, homlokzat-képzéssel harmonizáló színben., ám redőny csak beépített, rejtett kivitelben létesíthető!

SZÍNEZÉS

Abony teljes területén a falusias hagyományokból és a település építésre alkalmas talajok, agyag, vályog és homok gazdag kínálatából eredően a vertfalas falusias házak mellett előbb a vályog-, később égetett tégla falazatú, vakolt épületek jelentek meg. A tégla lakóházakat vakolták, illetve az építtetők tehetőssége és igénye alapján díszítették. A vakolathoz illeszkedő díszek időnként gipsz ornamentikák, működő oszlopfejek, nagyon ritkán kő lábazatok, oszlopfejek, homlokzatdíszek voltak. A fedések a téglaépületeken rendszerint égetett agyagcserépből készültek, amit később sok helyen rombuszpalára cseréltek. A fedések kiegészítésére, szegéseire, csúcsok, tetőfelépítmények kialakítására bádog munkák készültek.

Egy túldíszített, túlszínezett épület hamar elveszíti érdekességét, és később inkább zavaróan hat a nyugodt, kiegyensúlyozott településképben. Használjuk az anyagokat bátran, de figyeljünk a végső összképre! A jól megválasztott burkolat nem csak a hangulatot, hanem az épület tartósságát is szolgálja.

A homlokzat kialakításánál a természetes anyagok – a tégla, vakolt felületek, faburkolat, esetleg kő alkalmazása – részesítendők előnyben.

A magastető fedése - beleértve az ereszcsendesítőt is - az égetett agyag sötétebb, vagy világosabb árnyalata színében agyagcserép, vagy ahhoz hasonló színű betoncserép lehet.
Alacsonyabb hajlásszögű tető tömegét nem fényes – szürke, téglaszínű – bádog- esetleg rézlemezzel, vagy passzív zöldtetővel fedetten kell kialakítani úgy, hogy a peremszerkezetek vízszintesek legyenek.

HOMLOKZATKÉPZÉS

Egészen a XX. század utolsó negyedéig az épületek homlokzatain, „arcán" megjelenített részletek mind az építtetők, mint az építők számára kiemelt jelentőségűek voltak. Abonyban a fennmaradt népi lakóházak tornácai, tetőormai famunkáinál, a később épült kockaházak bejárati előterét jellemző oszlop, korlát, vagy homlokzati nyílás-tagozatok, vakolatminták kialakításánál felfedezhető a tulajdonosaik igényessége a részletekre. A részletgazdagság a polgárosodás időszakának házait jellemezte leginkább, és máig fennmaradt homlokzataik – még töredékesen is – a legtöbb értékét hordozzák.

Házunk és kertünk találkozási pontjai folyton változó, gazdagodó élményanyagot kínálnak. Évről évre, évszakról évszakra más képet mutatnak. A növények az épületen egyrészt hangulatteremtő, díszítőelemek, másrészt – az energiatudatos életmód hatékony, természetes eszközeiként – árnyékolnak!

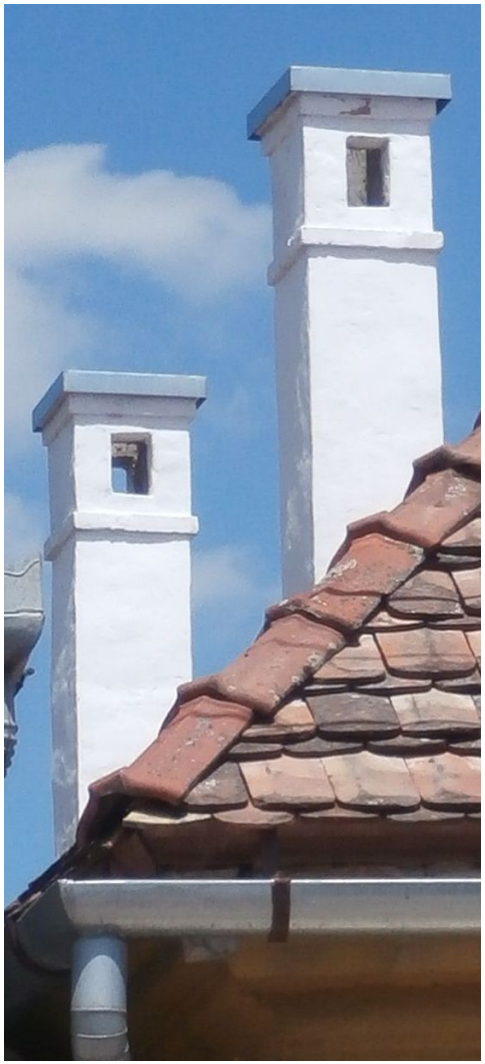

Megengedett a nyílások, vízszintes és függőleges épülettagolások hangsúlyozására az ablakok és ajtók fölötti, nyíláskávák körüli, síkváltásokhoz kapcsolódóan kialakított tükrök, lizénák, párkányok, díszek vakolat, gipsz, tégla, esetleg kő anyagú, egymással összehangolt, visszafogott alkalmazása.

Nem fogadható el az épülettagolás nélküli, vagy ahhoz nem kapcsolódó, bizonytalan lehatárolású homlokzati részletek, anyagváltások megjelenése az épületeken.

GÉPKOCSI TÁROLÓK, GÉPKOCSI BEÁLLÓK

Kerülendő megoldás utcára garázskaput nyitni, jó megoldás a garázsokba oldalról, a telken belül behajtani, a garázs utcai oldalát homlokzatként kialakítani. Ha a telek szélessége nem engedi meg, akkor a tömegalakítást érdemes úgy tervezni, hogy ne a garázskapu kapja a fő hangsúlyt a homlokzaton. Azon túl természetes, (pl. fa) anyaghasználattal, minimális boltív alkalmazásával enyhíthetünk az erőteljes ipari megjelenésen.

KERÍTÉSEK, KAPUK

Általánosan elmondható, hogy kerítések esetében az áttörtség, a természetes anyagok, természetes színek használata, a túldíszítettség kerülése ajánlott. Különösen szép, változatos példákat találunk fából és igényesen kialakított kovácsolt-vasból, hullámrácsos mezőkkel készült, sőt kidobásra ítélt temetői „hulladékot" újrahasznosító kerítésre.

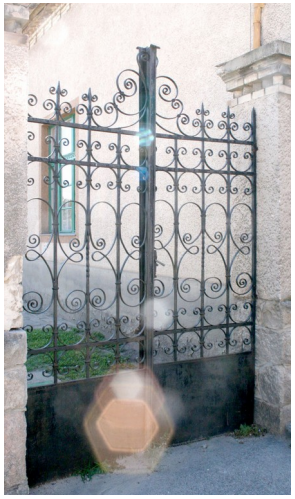

VÁROSI RÉSZLETEK

Kertek, parkok, zöldfelületek és közterületek alakítása

KERTEK

Településünknek és épületeinknek egyaránt illeniük kell abba a környezetbe, amelyet az ember és a természet közösen formált. Abony különböző településrészeiben a tájba illesztés során a hagyományos településkép megőrzése az elsődleges cél.

A kert az épített környezet része, közvetlen életterünk szabadtérre kiterjesztett közege, amely akkor tölti be szerepét, ha harmonikus egységet képez az épülettel, amelyhez kapcsolódik. A kertalakítás során az épület és a kert stílusa, hangulata harmóniában legyen. Elsődlegesen tehát az épület stílusához, üzenetéhez, közvetített érzetéhez illeszkedő kertépítészeti megoldásokat alkalmazzunk.

Az épületeket csak részlegesen takarjuk, árnyékoló fákat a déli kitettségű falak közelében ültessünk. Az előkertbe ültetett fák, cserjék helyének megválasztásakor vegyük figyelembe a ház homlokzati kialakítását, nyílászáróinak elhelyezését. A ház méreteinek érzetét a környező növényzettel befolyásolhatjuk. Szándékunk szerint magas növényzettel csökkenthetjük, alacsony növényekkel növelhetjük a ház méretének érzetét.

A szemlélő számára telkünk láthatóbb része az elő,- illetve oldalkert lehet, amely ilyen tekintetben nem csak védelmi, hanem díszítő szerepet is ellát. Díszes, gondozott előkertünkben nem csak saját magunk, hanem az arra tévedők is gyönyörködhetnek; jó benyomást kelthetünk, és nem utolsó sorban hozzájárulunk utcánk, településünk szép arculatához. Érdemes olyan fajokat telepíteni, amelyek nem csak virágukkal, hanem levelükkel, termésükkel is díszítenek, így majdnem egész évben színesíthetik udvarunkat.

A kert egyes részeit alacsonyabb, magasabb növényfalakkal választhatjuk el. Az előkertben gazdag forma- és színvilágú növényeket ültessünk. Bátran alkalmazzunk színes virágú évelőket, egynyári virágokat, ügyelve az egy időben virágzó fajok színharmóniájára. Jellegzetes virágzó növényei: a kerti hortenzia (Hydrangea macrophylla), a bokorrózsa (Rosa sp.), mályva-

cserje (Hibiscus syriacus), orgona (Syringa sp.). Legfeljebb 1,20 m magas cserjék és lágyszárúak telepítése javasolt. A sövénynek alkalmas cserjék közül a lombhullatókat részesítsük előnyben, nyesett magasságuk ne haladja meg az 1,50 m-t. A fák közül leginkább a közepes méretű, laza ágnövésű fajokat válasszuk. Mértékkel használjunk tömör, sötét lombú növényeket. Az előkert a ház közelsége miatt többnyire igen száraz, amit a kerttervezés során, a növények kiválasztásnál figyelembe kell venni.

A kerti építmények a főépülettel azonos építőanyagokból, vagy azzal harmonizálva készüljenek. A pergolák, növényrácsok, gépkocsibeállók, kukatárolók kialakíthatók favázas szerkezettel is, a nyílászárókkal harmonizáló színezéssel. Fémvázas szerkezet kialakításakor annak növénnyel való befuttatása javasolt. A hulladéktárolók számára a kertkaputól balra, az épülethomlokzat vonalában alakítsunk ki helyet, növényekkel takarjuk. Helyezzünk el kerti padot, ahonnan gyönyörködhetünk házunkban, kertünkben. Az előkertben a helyi hagyományokhoz illeszkedő, a kiskertet keretező, alacsony fa léckerítés alkalmazása elfogadható, illeszkedve az épülethez és a kerítéshez. Lehetőleg könnyen felújítható, vízáteresztő burkolatot alkalmazzunk. A kevéssé használt részeken dekoratív, régi téglából alakíthatunk ki járófelületet. A szegélyeket azonos hangulatú anyagból alakítsuk ki.

A kertekben elsősorban gyümölcsfák ültetendők (alma, körte, birs, kajszi, őszibarack, szilva, cseresznye, meggy, dió). Kerüljük a tuják, és egyéb tűlevelű örökzöldek alkalmazását.

KÖZTEREK, PARKOK

Abonyban pozitívan hatott a közösségi terek fejlődésére az önkormányzat akarata, így a meglévő legfontosabb közterei gyarapodtak és egyre változatosabbá váltak. Hagyományos szabad tere, a Kossuth tér – nagy kiterjedésű szabad felületei, és kapcsolódó zöldfelületei miatt rendkívül alkalmas rendezvények, események megtartására. Ezek a területek a legfontosabb megőrzendő közterületei, zöld foltjai a településnek.

A városszövetben jelenleg kevés az olyan hely, amelyek a mindennapi teendők közben nyugodt pillanatokat, leülésre, beszélgetésre lehetőséget biztosítanának. Különösen fontos, hogy ilyen terek a lakóközösség kezdeményező erejének és a városvezetés szándékának és támogatásának közös eredményeként kialakuljanak, a helyszínek kijelölését követően formálódásuk és fejlesztésük közös felelősség legyen.

A növényfajok megválasztása nagymértékben járulhat hozzá a település, településrészek karakteréhez. Lehetőség szerint a helyi természeti adottságokhoz és hagyományokhoz, meglévő növényzethez illeszkedő fajokat válasszunk.

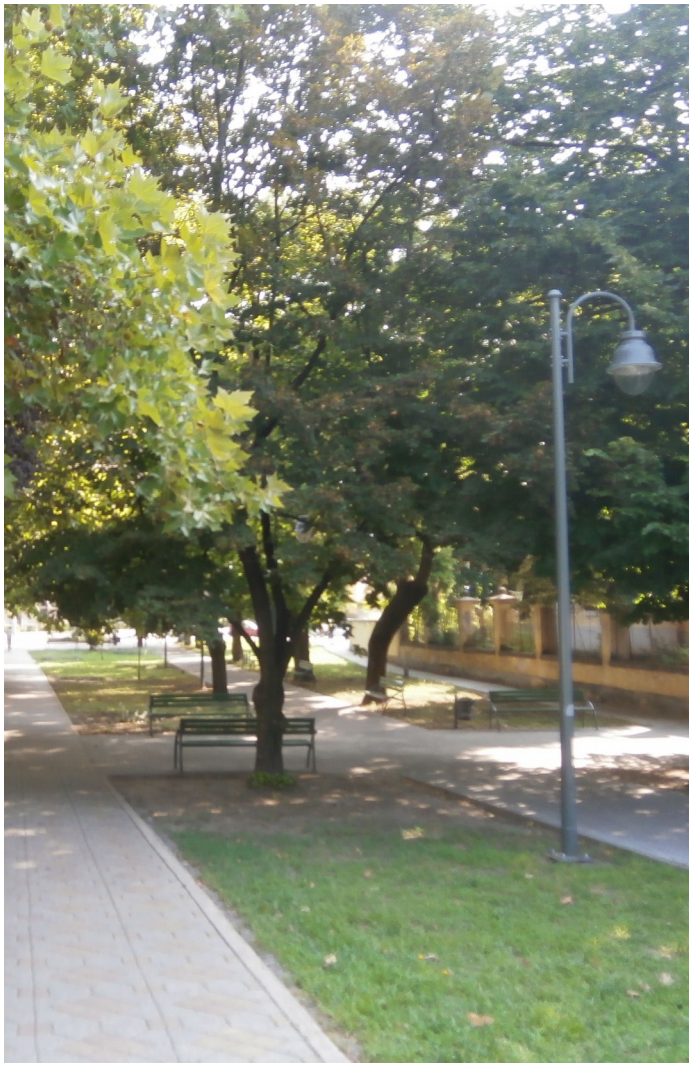

A növények kiválasztását meghatározza a hely, ahova ültetjük. Figyeljük meg, mely növények érzik jól magunkat évek óta a környező kertekben, vagy kérjük szakember segítségét.

UTCÁK, KÖZTERÜLETEK

A településkép javításához sokszor nem szükséges nagy beavatkozás, a rendezettség érzésének elérése már fél siker. A közterületek megfelelő fenntartása, a már nem használt közterületi elemek elbontása látványos előrelépést jelenthet. A különböző felületek határozott szétválasztása (pl. szegélykövek alkalmazásával) szintén jelentős javulást eredményezhet. Fontos odafigyelnünk a folyamatosan átalakuló településszélek rendezésére. A település vonalas elemei vezetik a tekintetet, felfűzik a települést alkotó elemeket, ezért harmonikus, egységes kialakításuk fontos. A településen áthaladók leginkább e vonalakon haladva alakítják ki a településről alkotott képüket. Külön figyelmet kell fordítani az infrastruktúra hálózat elemeinek kiépítésére, nyomvonalvezetésére, felszíni és felszín alatti elemeinek tájba illesztésére is.

Az utcakeresztmetszet jól tükrözi a telkek és az utcák viszonyát, a település szerkezetét, ezért fontos, hogy jól használható, harmonikus módon alakítsuk ki. Abonyban a történeti településmagon kívül kezdődő szélesebb utcákkal befogadó, kellemes utcakeresztmetszetet alakíthatunk ki. A járdák közelében alacsony cserjék középmagas cserjefoltokkal, majd fák, ismét cserjék, végül cserjékkel oldott parkolóhelyek kialakítása kötheti össze a járdát és a közutat. Törekedjünk a térhasználatok világos szétválasztására. Ne alkalmazzunk gyepet az utak, parkolóhelyek közelében, hogy elkerüljük a gyepre parkolást.

A fasorok kiemelik a település fő útvonalait, irányítják a tekintetet. A fasorok kialakításakor ügyeljünk arra, hogy a megfelelő távolságra ültessük őket, figyelembe véve végleges méretüket. Olyan fajokat válasszunk, amelyek nem nőnek bele a felső-vezetékbe, egyéb közművezetékekbe és az út fölé, akadályozva a biztonságos közlekedést. A jó faválasztással és ültetéssel elkerülhető a csonkolással kialakult fák csúnya látványa.

Fontos, hogy a felszín alatti vezetékek (víz, gáz, csatorna, elektromos áram, telefon és internet kábel) tervezésekor kialakításánál is gondoljunk a fák gyökereinek helyigényére. Abonyban az utcákon magyar kőrist, mezei szilt, gyertyánt, mezei juhart és hársat. Kerüljük fasorok kialakítását élénk lombozatú fajokból (pl. vérszilva -Prunus cerasifera Nigra). Ne alkalmazzunk inváziós fajokat (amerikai kőris, nyugati ostorfa stb).

A járófelületek, burkolatok kialakítása során a vízáteresztésre, a javíthatóságra, tartósságra és az akadálymentességre egyaránt gondolnunk kell. A burkolat színében a visszafogott, semleges színeket válasszuk. Minden apró burkolatrészletet meg kell tervezni, a kerítések lábazataihoz illeszkedéstől kezdve a zöldfelületek szegélyéig.

A járda és a közút közötti utcakertek teremtenek kapcsolatot a magántelkek és a közterületek között. Abonyban a háztulajdonosok gyakran alakítják, gondozzák e területeket. Az egyéni megoldások során ügyeljünk arra, hogy e felületek kapcsolatot teremtsenek az előkertekkel, és egymáshoz is illeszkedjenek, egységes sávot képezzenek. Kerüljük a szemmagasságban takaró növényzet alkalmazását, különösen a kereszteződésekben. Itt a gépkocsivezetők szemmagasságát is figyelembe kell venni! 50-80 cm magas cserjéket, évelőket telepítsünk. A fák gyökereinek megfelelő méretű burkolatlan helyet kell biztosítani a járdák, kerítések gyökér által történő megrongálásának elkerülése érdekében.

A víz környezetünk egyik leglátványosabb eleme, ugyanakkor a kellemes közérzet biztosításának alapja. Az utak, járdák megfelelő vízelvezetése alapvető a harmonikus településkép létrehozásához. Ugyanakkor a csapadék hasznosítása, megtartása nagyban megnöveli a szép környezet kialakítását és fenntartását. A történeti részeken az árkok fontos településképi elemek. Az új településrészeken alakítsunk ki ún. esőkerteket, amelyek képesek a lehulló csapadékot megtartani, emellett esztétikus látványt is nyújtanak. A zártsorú településrészen a helyhiány miatt a föld alá helyezett csatornával oldjuk meg a vízelvezetést. Az árkokat átszelő gépkocsibehajtók, hidak a település karakteres elemei. Egységes kialakításuk fontos. A gépkocsi behajtókra – a beton támfalas helyett – növénnyel telepíthető, átereszes megoldást javasolt alkalmazni.

A vízfolyások a település legérdekesebb elemei lehetnek. Abonyban – a Mikes tó kivételével - nem játszanak központi szerepet a vízállásos területek, a „laposok", melyeket legtöbb esetben történeti múltú elvezető hálózat is összeköt. A vízállásos részek, medrek környezetének alakítása ennek ellenére közös ügy is, mivel – Tisza-völgyi érintettsége miatt – a város területén magas a talajvíz, így a jelenlétük elkerülhetetlen. A vízállásos, vízjárásos területek, és az őket összekötő elvezető csatorna medrek a hátsókertekben húzódnak, ezért – szárazság idején – könnyű róluk megfeledkezni. Ügyeljünk arra, hogy ha hátsókertünk érintett, a vizenyős, mederrel szomszédos kertünket is tartsuk rendben, hogy egységes képet mutasson kertünk, házunk hátsó oldala, melléképületeink. Javasolt a meder elkülönítésére alkalmas sövény vagy fasor telepítése, ami kellő takarást és némi védelmet biztosít. A telek és a meder közötti rész rendezettsége szintén fontos, hogy a karbantartásra is legyen elég hely.

AJÁNLÁSOK

HELYI ÉRTÉKVÉDELEM

Ez az egyik legépebb és legszebb példa Abony XX. század eleji, főút menti széles telekre épült polgári házainak sorában – annak ellenére, hogy csak két szobával fordul az utca felé. A kivételesen termés-kőből falazott lábazat fölött a homlokzati kialakítása tipikus: a fősíkból féltéglányival előreugró dupla rizalit tagolja az utcával párhuzamos hosszt, rajtuk egy-egy háromosztású ablakkal, az osztáshoz igazodó redőnyökkel. Az ablakok körül gazdag keretezés, felül gipsz stukkó növényindás virágkosár, mellette egyszerű geometrikus vakolat díszítésekkel., alul húzott tagozatos könyöklőpárkánnyal.

Bejárati előtere is különleges a kétszárnyú ajtót befoglaló, illetve a másik két oldalán nyíló finom, íves vonalvezetésű osztású üveges portálokkal, amiken keresztül télen-nyáron körülsüti a nap.

Az eredeti – padlásszellőztető – tetőnyílások is különlegesek, míg a hullámrácsos utcai kerítés és kovácsdíszes kapuja is a kor értékeinek szép példái.

PÉLDAÉRTÉKŰ HÁZAK

RÉGI ÉS ÚJ

Falusias építési övezet széles telkén álló XX. század elején épült polgárházon történt felújítás kiváló példája. A ház középrizalit oromdíszei, az ablakok körüli vakolt keretek és párkányok, valamint a nyílások egymáshoz jól illeszkedő aránya, melyek mind-mind a korábbi korok hasonló homlokzati elemeinek visszafogott sokszínűségéhez tartoznak. A felújítás értékeit a korábbi épület és tetőzete formájának és nyílásai megtartása mellett a homlokzatképzés részleteinek gondos helyreállításában sorakoztatja fel.

RÉGI VAGY MAI?

Történeti településközponti kisvárosias lakóterületen egy XX. század eleji polgári hagyományokon alapuló lakóház egymással harmonizáló anyagaiban, formailag, részleteiben és – érezhetően – funkcionálisan is kiegyensúlyozott megoldásokat felsorakoztató, minta szerű felújítása.

MAI ÉPÜLETEK

A falusias lakóterületen hagyományokon alapuló, egymással harmonizáló anyagokat, formailag, részleteiben és funkcionálisan is kiegyensúlyozott megoldásokat felsorakoztat új lakóház. Az utcakertben a jól alakítható lombhullató fákkal, az épület melletti dísz-, sőt a kapun betekintve a pihenőkertben is egyaránt példás a környezetalakítás Az utcai kerítés oszlopai a kerítés legnagyobb felületén megjelenő kovácsoltvas mezőknek és kapuknak biztosítanak stabil keretet A kerítés mögött fejlődő évelők és cserjék az épület homlokzatát szabadon hagyva biztosítják a rá- és kilátást.

A történeti településközpont vegyes településközponti övezetében épült lakóház nem próbál a környékén lévőkkel vetekedni magasságával, alkalmazza a települési hagyomány vakolt felületeit, a nyílások vonalaihoz igazodó szerény tagozatokkal. Az U alakú épülettömeg kontyolt nyereg-tető fedése natúr cserép, ami harmonizál a homlokzat és tagozatok, a faszerkezetek, a lábazati falak és a hagyományos anyagokat használó utcai kerítés lazúros fa, burkolótégla, műkő színeivel. A kert részeit ápolt sövények tagolják., az utcakert ápolt pázsitját a szintén illeszkedő pasztell színű térburkolatos kocsibehajtó mellett nem magasra növő lombhullató, és kúszó örökzöld cserje jellemzi.

Kertvárosias lakóterület övezetben egymással harmonizáló anyagokat, formailag, részleteiben és funkcionálisan is kiegyensúlyozott megoldásokat felsorakoztató, a hagyományokon alapuló lakóház felújítás. A korábbi vakolt osztó- és főpárkány sávját összefogó egyszerű párkánnyal, az ablakok élei menti gipsz lizénákkal, zárókővel, a középen felnyíló faszínű ablakokkal és rejtett redőnytokokkal próbálja mai elemekkel vissza-tükrözni korábbi díszeit. Az utcai kerítés lábazattal azonos anyagú oszlopai stabil keretet biztosítanak a kerítés kovácsoltvas mezői mellett a kapuknak. A kerítés mögött fejlődő évelők és cserjék az épület homlokzatát szabadon hagyva biztosítják a rá- és kilátást. Az utcai kocsibehajtó visszafogott mérete, az utcakertbe ültetett jól alakítható lombhullató fa, az épület melletti dísz-, és pihenőkert, kerti építmény alapján példás a felújítás mellett a környezetalakítás is.

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

Az utcaképhez a hirdetőtáblák, reklámfelületek, cégérek is ugyanúgy hozzátartoznak, mint az épületek vagy a növényzet. De hogyan hirdessük portékáinkat, szolgáltatásunkat úgy, hogy az ne legyen meghökkentő? Hiszen elsősorban a figyelemfelkeltés a célunk, és nem a járókelők rosszallásának kiváltása. A hirdetés lényege a tájékoztatás, amelyet utcaképbe illően is megtehetünk. Ha lehetőségünk van egy szebb utcakép, településkép megteremtésére, miért ne élnénk a lehetőséggel?

A településközpont magja a sajátos építmény-fajták terén a város legkitettebb, de egyben legfejlettebb területe is. Itt minden közművezeték földalatti vezetésű, így a vizuális szennyezés a legalacsonyabb, ami településképi szempontból ideális.

A példánk az utóbbi évek városközponti fejlesztéseinek köszönhető, beköltözőket és helyieket egyaránt segítő „vívmányai" közül, a – főbb közérdekű helyszínek helyéről – tájékoztató oszlopok egyike.

Abony területén az utóbbi években több vállalkozás gondossága nyomán értékes helyszíneken egyszerű és történeti értékeket hordozó épületek felújítása történt, amik a jövőben környezetük továbbfejlődéséhez is vezethetnek. Egy korábbi és egy friss beruházás kapcsán a sajátos építményfajták terén is példás megoldások születtek.

Cégér, cégtábla elhelyezésekor elengedhetetlen, hogy az alkalmazkodjon a „hordozó" épület jellemzőihez, anyaghasználatához amellett, hogy a megjelenítést igénylő cégre, tevékenységre, árukínálatra vonatkozó tájékoztatást nyújt.

Abonyban reklám-, hirdető berendezés, -hordozó vagy -felület csak főépítészi szakmai konzultáció pozitív eredményű igazolását követően helyezhető el. Az szakmai konzultáció során a reklám-, vagy információhordozó, -felület, illetve azokat tartó építmény, berendezés műszaki megfelelősének és az elhelyezés környezetet nem zavaró hatásának igazolása mellett településképbe illeszkedést kell az anyagok és formák megjelenítésével alátámasztani.

IMPRESSZUM

Abony Város Önkormányzata

internet:	http://www.abony.hu
e-mail:	abony@abony.hu
postacím:	2740 Abony, Kossuth tér 1.
telefon:	+36 53 360 110
polgármester:	Romhányiné dr. Balogh Edit abony@abony.hu
főépítész:	Farkas Zsolt farkas.zsolt@abony.hu
szerkesztette:	Farkas Zsolt
szöveg:	Farkas Zsolt - a VÁTI 2007-ben készült örökségvédelmi tanulmánya felhasználásával
fotó:	Romhányiné dr. Balogh Edit, Darányi Erika, Farkas Levente, Farkas Zsolt, Szilágyi Tamás
grafika és ábrák:	Lechner Tudásközpont, Mapire, Google maps

Abony, 2017